

ӨӨРШКҮНҮҢ СӨСТЕРИ ИНТЕРВЬЮЛАР

МАРИЯ САФРОНОВА, СССР-нің Дээди Советинин депутаты, 48-кн туугу эргеле...

Тыянымыз, литература болгон төөгү-нүн ортем-шинчлесе институту дый-билик секторунун эргелечнин, филология ортем-перинин кайдалады...

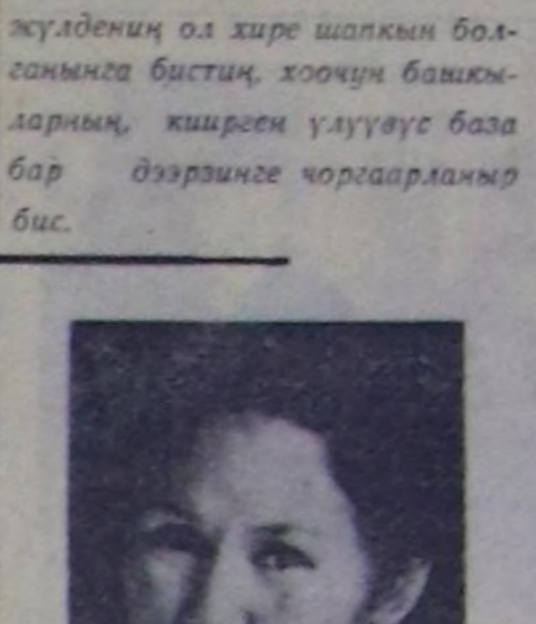
ЗОЯ ЧАДАМБА, Тыянымыз, литература болгон төөгү-нүн ортем-шинчлесе институту дый-билик секторунун эргелечнин, филология ортем-перинин кайдалады...

Тыянымыз, литература болгон төөгү-нүн ортем-шинчлесе институту дый-билик секторунун эргелечнин, филология ортем-перинин кайдалады...

ГАЛИНА ФЕДОРОВИЧ, Тыянымыз, литература болгон төөгү-нүн ортем-шинчлесе институту дый-билик секторунун эргелечнин, филология ортем-перинин кайдалады...

Тыянымыз, литература болгон төөгү-нүн ортем-шинчлесе институту дый-билик секторунун эргелечнин, филология ортем-перинин кайдалады...

ЛИДИЯ НОВИКОВА, Кызмалдык №7 школасынын директору, Октябрь Революцияны ортенши элекцияла, Тыянымыз, литература болгон төөгү-нүн ортем-шинчлесе институту дый-билик секторунун эргелечнин, филология ортем-перинин кайдалады...

Тыянымыз, литература болгон төөгү-нүн ортем-шинчлесе институту дый-билик секторунун эргелечнин, филология ортем-перинин кайдалады...

Бистин чуртувуста кайгамчык улуг, төөгүлүг ужур-дузалам социал сорулганы чедимшикнин шийтпирзеэн — херээженер нийтелил амыдыралыны бүгү талаларынга улуг ролду ойноп турар. Бүгү совет улус ие-херээженге, ажал-ишчи херээженге, коммунисттик тургузуушкунун идекейлг тургузукузунга кызыггаар чок хүндүткелди идергейлеп турар.

Тыя херээжен кижинин революция мурнуна карагы-бүдүлүк амыдыралын дугайың түлө чалгыс сөс-биле үзе чугаалап каап болур: «херээжен». Ол бужар сөстүн аналкачылар дараалды, башкычымы, кулааныны чус-чус чыдарыны дугузунда көрүп келгенер, олар карактарыны ийг ажай чус-чус чыдарыны дугузунда көрүп келгенер, ону чалгыс чеге бөлүгүлөр арталып чүрө болдо. Талы ээлде Тус-Хал шыкш, та чеге-чеге мыды агып колдер тыя чегре турар чүе! Ол бужар сөстүн аналкачылар боттарынын шымажы арта чок аягы-човулангы ы-биле-дөз, ыр-биле-дөз илерилип тораанар:

Өлү бээрге, база кыячуг, Өзөр чегре октаплаттар, Өзө бээрге, база көчүтү, бекке кижээ бериплеттер.

Мөңгөде «мөңгүн бөртүүгүн» ужулбаан Мөңгүн-Тайга —Тыянымыз эр кырк кымыгар черлерини бүзөгө. Инчалзак оюн чону Төзөчү чүртүү күчүлүкү билими-биле депте чоруп, Бүтү улустун ниини үзүл-көзүлө, ону беш чыдын планниг онаалаларын күөсөдири кирип турар. Манай районун херээжен чонунун үлү аажок улуг.

Уругларыны уугаары Домой, Доула оазар совхозтарда малчынап турар. Домой база хой уругун нези, Ооларыны Дыртый, Балдан олар көдө ажал-агынын тусан эртенитлер апарган, база-ла совхозтарда ажаллап турар.

АЛДАР-БИЛЕ БҮРГЕТТИРГЕН

Ам бистин үлүзүвүс болган бүгү бурунгаар депшилтеги кижи төрөлтөтөн-Улуг Октябрыны 60 чыл байыралады-биле деметлөр деп турар. Ол төөгү талалы-биле куска үенин дугузунда совет херээженер чус-чус чыдарга делнежир кайгамчык өрүктү өрткөн.

Тыяга чаа амыдырал тургузунган дорон тыя херээжен чон деп эргени, хосталганы ап, ниинтелил хөгжүлөдөнгө, улус ажал-агынын идекейлг кирип өгөлдө. Иракта-ла четке эвес дашы бо: хой-ниинти ажал-агынын Талы Саг (Камова), Чакым, Эркин чурттуг идекейлг херээжен арат И. Дынгыкаа, Хемчи чурттуг Донгак Барысан дугайында мырнай тоол-чургу чугаалар бар. Ол эрес арат херээжен улуг хурал-сугалаарга киржи дөөн Чалаанын Хөндөрөй биле Кымал арамга чалгыс хүн аалгы халды турган. Бистин баштайгы херээжен амчилерине С. Серенмаа, Б. Долгар, А. Такый-Сурун ам-дөз чонун хүндүткө-биле бүргөттишпаан. Пролетариятты улуг чогаалчы М. Максим Горькийни А. Такый-Сурунун (ам Анна Намбраловна Торжун)

дугайында, тыя херээжен кижиз дээрде подитика талалы-биле организа-застаттыган кижиз-дир деп чугаалаан сөстери бистин мөөн сонгаары-ла салгакчыларымыс чоргалар-биле номчуурурлар. Ала-чуртун Улуг дайынынн калыг-дошкун үезинде фронтта чо-нунун адын сыйкаан тыя өки турачы кыстар-нын аттарын кым-дөз утпас. Оларан Вера Байлак, Ховалыг Ичин, Кыргыз Норжул болгон өскөлдө-дөз хөдөрөзө тайбын күш-ажылын фронтунда эрес-маадырлар чоруктарын уламчылашпаан чоруурлар. Баштайгы ийн дикпяр Мадыр тыя херээжен — Социалист Күш-ажылын Мадыр болган Мадыр-ис Уруле Кантанын ады уттунам.

Совет херээженер ам коммунисттик пинтелилди идекейлг тургузуктары апарганар. Оларын эр үлүс-биле ден эргези ам бисте хүн бурудеги чанчыл апарган.

ССРЭ-де херээженер эр улус-биле ден эргелил деп чаа Конституция төлөвилдизе бижез. Октябрь революцияны тилдөө сонда чыдарга бистин муртка херээжен-

Комсомолчу Айва Кудейева Тыянымыз даг-дугу бөлбөзүлөрдөр В. И. Ленин аттыг комбинаттын бирги секциясында ийги эддетини салгалычында ажаллап турар. Аянык кыг комбинатта билг били-дөр курсту дооскаан ону сонда аянык ажал-дай бергенде бээр бир тыл эртен. Ажал-ише кымынай чоруу-биле ол махтадыг ажаллап турар.

Тыянымыз даг-дугу арыгдар В. И. Ленин аттыг комбинаттын, оон ниинде үүркеттер сортар комбинетин ажал-ише коллектив ажал-ише надронал элестерини төлөлөшчүлери каттыгынын турар. Бугузундагы нелтерине хуртун аянык ажал-ише буудуурада келген орус, тыя, бурят, хакас, татар болгон өскө-дөз айым-сөөк икчилер аажок аянык ажаллап турар. Мен мааа 1969 чыда Кымал-Мажалыктын ортук мажалык дооскаан комсомолчу бутка-биле чиде келим. Баштайгы үеде өрөшчүлери ажаллап турдум. Эш-орунуң дуузам-биле ам 3-кү разрядтыг, дуржулгал-гал машинист болум, өш-өрден дудак чок ажаллап турар апардым.

Амгы акжылап турарым ийги эөлөгө-дөз чекте мурунчыл эддеттерини бираам. Эртен август айда бир эөлөгө-дөз 2214 тонна рула үүркеттен сортар хур-лаадевети хүн бур аянык күөсөдун тургам, планымын ажимур, тилдик болдувус. Анна Ондар, Роза Херте, Татьяна Албан бистин эөлөгөдөгү шалымчалары ол. Манай мен күш-ажылы эддеп, өш-өрүнүң дуузам-биле алар-мактала чедип, күш-ажылың Алар орденине III чегре-биле төскө беш чыдын түнөлдөшө панатым. Оон ангыда база бир өорүшкүлүг, уттуг-дурба болушкуну болсам мени денинчи партинал хурөдөшөгө арыл-жал фабрикаанын коммунисттерини хүдөө алганы болур. Ичинтай фабрикама, оон коллективине чоргаларым мен.

Ам бистин чектин коллективин Совет эр-затыгыны 60 чыдыга турсаантаан күш-ажылы эөлөгө киржин, боттарынын мурнуна сорулгаларын күөсөдир дөөн демсезкин турар.

ЗОЯ КУЖУГЕТ, арылжал фабрикасында дерлөгөр машинист.

«МӨҢГҮН БӨРТТҮГҮНҮҢ» ХЕРЭЭЖЕННЕРИ

Тыянымыз даг-дугу арыгдар В. И. Ленин аттыг комбинаттын, оон ниинде үүркеттер сортар комбинетин ажал-ише коллектив ажал-ише надронал элестерини төлөлөшчүлери каттыгынын турар. Бугузундагы нелтерине хуртун аянык ажал-ише буудуурада келген орус, тыя, бурят, хакас, татар болгон өскө-дөз айым-сөөк икчилер аажок аянык ажаллап турар. Мен мааа 1969 чыда Кымал-Мажалыктын ортук мажалык дооскаан комсомолчу бутка-биле чиде келим. Баштайгы үеде өрөшчүлери ажаллап турдум. Эш-орунуң дуузам-биле ам 3-кү разрядтыг, дуржулгал-гал машинист болум, өш-өрден дудак чок ажаллап турар апардым.

Амгы акжылап турарым ийги эөлөгө-дөз чекте мурунчыл эддеттерини бираам. Эртен август айда бир эөлөгө-дөз 2214 тонна рула үүркеттен сортар хур-лаадевети хүн бур аянык күөсөдун тургам, планымын ажимур, тилдик болдувус. Анна Ондар, Роза Херте, Татьяна Албан бистин эөлөгөдөгү шалымчалары ол. Манай мен күш-ажылы эддеп, өш-өрүнүң дуузам-биле алар-мактала чедип, күш-ажылың Алар орденине III чегре-биле төскө беш чыдын түнөлдөшө панатым. Оон ангыда база бир өорүшкүлүг, уттуг-дурба болушкуну болсам мени денинчи партинал хурөдөшөгө арыл-жал фабрикаанын коммунисттерини хүдөө алганы болур. Ичинтай фабрикама, оон коллективине чоргаларым мен.

Д. ИДАМ-СЮРОН, районун херээженер чө-вүлелини даргаам.

«Мөңгүн бөртүүгүн» ужулбаан Мөңгүн-Тайга —Тыянымыз эр кырк кымыгар черлерини бүзөгө. Инчалзак оюн чону Төзөчү чүртүү күчүлүкү билими-биле депте чоруп, Бүтү улустун ниини үзүл-көзүлө, ону беш чыдын планниг онаалаларын күөсөдири кирип турар. Манай районун херээжен чонунун үлү аажок улуг.

Уругларыны уугаары Домой, Доула оазар совхозтарда малчынап турар. Домой база хой уругун нези, Ооларыны Дыртый, Балдан олар көдө ажал-агынын тусан эртенитлер апарган, база-ла совхозтарда ажаллап турар.

Амгы үеде амыдырал-чурт-талга магалым-дир. Чалыктын тыныкканы Мадыр-не деп хүндүлүг атты эдизел, кирый берген назымчал күрөндөн пенсияны ал орам мен. Биздыг буянныг аас-некин кайда бар боор! Амгы үеде бүгү совет кижилер СССР-нин чаа Конституцияны төлөшкөдун чугаалажын көрүп, боттарынын санал-оюун ийирин, бүгү чурт ону хүдөө алымынга белеткенин турар.

Ол адын Хоойлуун төлө-виленин бүрүн-биле чүдүл-дүтүлүг турар мен. Кижиз дөөн донтоамал сакгы чызып турар партиямыска болгон шаа-мыска сеткилдиги ханзын-дан четиргенimini элестетим.

Хоруа ИРИГИ, Мадыр-не.

В. АМЫРЫНЫН фотосу.

